

GR

Diplomatic | Review

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ • 10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ -10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023 • ΤΕΥΧΟΣ 13

**H.E. Muhammad
Aamar Aftab Qureshi**
Πρέσβης του Πακιστάν
στην Ελλάδα

Το όραμα του Πακιστάν για μια περιφερειακή και παγκόσμια τάξη βασίζεται στην προώθηση της ειρήνης, της ευημερίας και της κοινής ανάπτυξης

**Αμοιβαίος σεβασμός
στις σχέσεις μας με την Ελλάδα**

Ινδία: Πόσο πιθανή είναι η σύμπραξη της με τη Δύση;

Του Χρήστου Ζιώγα*

Είναι γεγονός πως η Ινδία συνιστά το πιο δυναμικά ανερχόμενο κράτος στο διεθνές σύστημα. Η έκτασή της σε συνδυασμό με την γεωγραφική της θέση, η δημογραφική της ευρωστία παράλληλα με τις αξιοσημείωτες επιδόσεις στην οικονομία και την τεχνολογική καινοτομία δημιουργούν τις προϋποθέσεις ανάδειξης της όχι μόνο ως μία μεγάλη περιφερειακή δύναμη – που ήδη είναι – αλλά ενός κράτους με επιρροή που θα διαχέεται σε πλανητικό επίπεδο. Παράλληλα και πέραν των συνεχώς αυξανόμενων συντελεστών «σκληρής» ισχύος, η Ινδία διαθέτει και πόρους «ήπιας» ισχύος που προέρχονται από την πλούσια ιστορία και τον σημαντικότερο πολιτισμό της. Ο αντιποικιοκρατικός αγώνας των Ινδών, βασιζόμενος στις ειρηνικές μεθόδους και τη μη-χρήση βίας για την επίτευξη των πολιτικών τους στόχων, ενέπνευσαν και εξακολουθούν να εμπνέουν ανθρώπους και κοινωνίες γεγονός που συμβάλλει στην έτι περαιτέρω ενίσχυση του γοήτρου κι ενός περιρρέοντος θαυμασμού για την Ινδία. Τα τελευταία χρόνια τα δυτικά κράτη ενθαρρύνουν την Ινδία ώστε να διαδραματίσει έναν πιο ενεργό ρόλο στο περιφερειακό γίγνεσθαι. Οι δημοκρατικοί θεσμοί και η κουλτούρα ανεκτικότητας που διαπερνά την ινδική κοινωνία δημιουργεί την πεποίθηση σε αρκετά δυτικά κράτη ότι η Ινδία θα αποτελέσει συνοδοιπόρο στην προσπάθεια της Δύσης να διατηρήσει τον προνομιακό της ρόλο στη διεθνή πολιτική.

Το 1764 οι Βρετανοί μέσω της Εταιρείας των Ανατολικών Ινδιών κατέκτησαν την Ινδία, λίγα χρόνια μετά την εγκαθίδρυση του αποικιοκρατικού συστήματος

“ Από τη συνέντευξη του Ινδού πρωθυπουργού διαφαίνεται ότι εστιάζει στα λιγότερο ισχυρά κράτη, τα οποία στην πλειονότητά τους προήλθαν μέσω της διαδικασίας από-αποικιοποίησης, δηλώνοντας πως η Ινδία επιθυμεί να γίνει ως ο κύριος εκφραστής τους ”

διακυβέρνησης δέκα περίπου εκατομμύρια Μπενγκάλι – ή το ένα τρίτου του πληθυσμού της επαρχίας – απεβίωσαν λόγω λιμού. Το 1943 πάλι στη Βεγγάλη, τρία εκατομμύρια ντόπιων απεβίωσαν από λιμό, αυτή τη φορά λόγω των κατασχέσεων τροφίμων από τους Βρετανούς για την κάλυψη των επισιτιστικών αναγκών του πολέμου με την Ιαπωνία. Όταν οι Βρετανοί κυριάρχησαν στη Νότια Ασία, η ινδική οικονομία αντιστοιχούσε στο 20% περίπου της παγκόσμιας. Όταν το 1947 η Ινδία απέκτησε την ανεξαρτησία της, η οικονομία της παρήγαγε μόλις το 6% του παγκόσμιου πλούτου¹. Την περίοδο της βρετανικής κυριαρχίας η ινδική χερσόνησος ήταν διοικητικά χωρισμένη σε 560 αυτόνομα βασίλεια. Κατά τη διαδικασία αποχώρησής τους το 1947 οι Βρετανοί ζήτησαν από τους μαχαραγιάδες – αυτοί που διοικούσαν τα αυτόνομα βασίλεια – να αποφασίσουν οι ίδιοι σε ποιο από τα δύο κράτη – Ινδία ή Πακιστάν – θα ανήκαν, με βασικά κριτήρια τη γεωγραφική εγγύτητα και τη θρησκευτική ομοιογένεια του πληθυσμού².

Η εμπειρία από τη βρετανική αποικιοκρατική διοίκηση ανατροφοδότησε το συλλογικό υποκείμενο – ινδική κοινωνία και μετά το 1947 ανεξήγητα – με βιώματα που ώθησαν στην αξίωση για ανεξαρτησία και κατόπιν προσδιόρισαν ως αιτήματα σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο την περαιτέρω απομάκρυνση από την πρώην μητρόπολη. Η αντιποικιο-

κρατική πολιτική συγκρότηση αποτέλεσε αναπόσπαστο μέρος της επίσημης ιδεολογίας, έχοντας ως αποτέλεσμα μετά την ανεξαρτησία της, η Ινδία να επιζητήσει μία ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική με χαρακτηριστικότερο πα-

¹Σωτήρης Πετρόπουλος, «Η Ινδία και οι Άλλοι: Όψεις της εξωτερικής πολιτικής μιας «αναδύομενης» δύναμης», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 2018, τ. 44, Νο. 2, 67-86.

²Calvocoressi, Peter, *Διεθνής Πολιτική 1945-2000*, Αθήνα: Τουρικής, 2003, σελ. 713-733

ράδειγμα κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου την εξ αρχής συμμετοχή της στο «Κίνημα των Αδεσμεύτων». Τη μεταψυχροπολεμική περίοδο οι αλλαγές που συντελέστηκαν στην διάρθρωση του διεθνούς συστήματος επαναπροσδιόρισαν την θέση και το ρόλο της Ινδίας. Οι νέοι συσχετισμοί ισχύος επέτρεψαν στην Ινδία να αναζητήσει έναν ενεργότερο ρόλο στην περιοχή του Ινδικού Ωκεανού, ενώ στην παρούσα συγκυρία οι στοχοθεσίες της ινδικής εξωτερικής πολιτικής φαίνεται να διευρύνονται. Αξίζει να σημειωθεί πως η Ινδία διεκδικεί μια μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε..

Περνώντας από την σύντομη ιστορική ανάδρομή στην τρέχουσα διεθνοπολιτική πραγματικότητα, ο Ινδός πρωθυπουργός **Ναρέντρα Μόντι** επισκέφθηκε πρόσφατα την Ελλάδα. Σε συνέντευξη που παραχώρησε και ερωτηθείς για την ανάγκη μιας νέας παγκόσμιας τάξης πραγμάτων τοποθετήθηκε χαρακτηριστικά: «Όχι μόνο η Ινδία αλλά και άλλα μέλη των Ηνωμένων Εθνών έχουν τονίσει ότι ο κόσμος στον οποίο ζούμε σήμερα είναι πολύ διαφορετικός από αυτόν που υπήρχε όταν δημιουργήθηκαν οι περισσότεροι από τους σημαντικότερους θεσμούς παγκόσμιας διακυβέρνησης». Ακολουθώντας, κι όταν κλήθηκε να απαντήσει στο ερώτημα αν η Ινδία θέλει να ηγηθεί των χωρών του Νότου ανέφερε χαρακτηριστικά: «Μια θεμελιώδης αρχή της εξωτερικής πολιτικής μας είναι ότι δεν πρέπει ποτέ να χωρίζουμε τον κόσμο σε «Βόρειους» και «Νότιους», σε «ηγέτες» ή «ακολουθούς». Είμαστε όλοι κυρίαρχα και ισότιμα έθνη(...) Αντιλαμβανόμαστε τον ρόλο της Ινδίας ως ένα εφελτήριο όπου μπορούν να πατήσουν οι χώρες του παγκόσμιου Νότου για να κάνουν άλματα». Τέλος, απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με τον αξιακό περιεχόμενο της υπό διαμόρφωσης διεθνούς τάξης

είπε: «Αντί να σκεφτόμαστε τις αξίες με κριτήρια του 20ού αιώνα, όπως δυτικές, ανατολικές κ.λπ., πιστεύω ότι οι αξίες μας πρέπει να είναι ανθρωποκεντρικές (...) Δεν μπορώ να σκεφθώ ισχυρότερο επιχείρημα για τον σεβασμό της ποικιλομορφίας από το ανθρωποκεντρικό πολιτιστικό ήθος της Ινδίας³». Από τη συνέντευξη του Ινδού πρωθυπουργού σε ένα πρώτο επίπεδο διαφαίνεται η βούληση της χώρας του να διαδραματίσει έναν ενεργότερο ρόλο στο υπό διαμόρφωση διεθνές σύστημα, έτσι ώστε αυτό να καταστεί δικαιότερο εν σχέσει με το παρελθόν. Υπό αυτό το πρίσμα εστιάζει στα λιγότερο ισχυρά κράτη, τα οποία στην πλειονότητά τους προήλθαν μέσω της διαδικασίας από-αποικιοποίησης, δηλώνοντας πως η Ινδία επιθυμεί να γίνει ως ο κύριος εκφραστής τους. Από τα λεγόμενα του ίσως να υπολανθάνει η βούληση της Ινδίας όχι μόνο να εκπροσωπήσει αλλά και να ηγηθεί τόσο αυτών των κρατών όσο και ευρύτερα, αν αναλογιστούμε τις θέσεις του όσον αφορά τον επανακαθορισμό των βασικών χαρακτηριστικών της αναδυόμενης διεθνούς τάξης. Η συνέντευξη ήταν εξόχως ενδιαφέρουσα, συνειρμικά όμως θυμήθηκα και τον αείμνηστο Παναγιώτη Κονδύλη ο οποίος αναλύοντας την πρώιμη μεταψυχροπολεμική περίοδο με το μοναδικό σκωπτικό του ύφος έγραφε ότι: «Ο τωρινούς ηγεμόνας επικαλείται τη λογική, ο μελλοντικός υμνεί την ελευθερία».

Προσπαθώντας λοιπόν να απαντήσουμε στο αρχικό ερώτημα πόσο πιθανή είναι η σύμπραξη της Ινδίας με τη Δύση, οι διαμορφωτές πολιτικής και οι λήπτες αποφάσεων στα σημαντικότερα πολιτικά και οικονομικά κέντρα του δυτικού κόσμου ας είναι επιφυλακτικοί ως προς τη εν λόγω εξέλιξη. Η πρόσφατη συζήτηση σχετικά με την αλλαγή ονόματος της Ινδίας, σε Bharat, καταδεικνύει ▶

“ *Αναμφίβολα, σε καμία περίπτωση η Ινδία δεν αδιαφορεί για την εξισορρόπηση της Κίνας, αρκεί κάποιος να εξετάσει τη συνεχή διεύρυνση των ινδικών στρατιωτικών δυνατοτήτων σε συμβατικό και πυρηνικό επίπεδο* ”

την αρνητική προδιάθεση για την περίοδο της βρετανικής κυριαρχίας, ανατροφοδοτώντας την κυρίαρχη αντιαποικιοκρατική ιδεολογία που επικρατεί στο μεγαλύτερο φάσμα του πολιτικού της συστήματος και της κοινωνίας. Ακολούθως, η κουλτούρα της αυτόνομης εξωτερικής πολιτικής όπως διαμορφώθηκε μετά την ανεξαρτησία της ανατροφοδοτείται με τους διευρυμένους συντελεστές ήπιας και σκληρής ισχύος της χώρας. Η άνοδος της Κίνας, που για πολλούς είναι η βασικότερη αιτία που θα δρομολογήσει τη στενότερη σχέση Ινδίας και Δύσης, έως τώρα δεν έχει επιβεβαιωθεί. Κίνα και Ινδία ήταν ανταγωνίστριες ως μεσαίες δυνάμεις στο πρόσφατο παρελθόν και ως ένα βαθμό θα εξακολουθήσουν να είναι τέτοιες κι ως ανερχόμενες Μεγάλες Δυνάμεις στην Ασία, ευρύτερα όπως στην Αφρική και στο μέλλον ίσως και πλανητικά. Μέχρι στιγμής όμως αμφότερες αντλούν οφέλη από την αμερικανική ηγεμονία, όπως αυτή συγκροτήθηκε μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και διευρύνθηκε μεταψυχροπολεμικά, και μέσω των BRICS αμφισβητούν από κοινού τη δυτικογενή οικονομική τάξη. Συναφώς, στο στρατηγικό επίπεδο για την Ινδία, όσον αφορά τη σχέση της με την Κίνα κι εφ' όσον η δεύτερη θεωρηθεί από την πρώτη ο δυνάμει νέος ηγεμόνας –σύμφωνα με την τυπολογία του John Mearsheimer⁴ για το πώς πράττουν οι Μεγάλες Δυνάμεις στις μεταξύ τους σχέσεις–, υπάρχουν οι εξής επιλογές: α) της μεταφοράς βαρών, δηλαδή κάποια άλλη Μεγάλη Δύναμη θα εξισορροπήσει την Κίνα, β) της εξισορρόπησης της Κίνας από την ίδια την Ινδία και γ)

της συμπόρευσης της (bandwagoning) με την Κίνα, δηλαδή να αποδεχθεί και να συμπράξει η Ινδία με την κινεζική ηγεμονία. Έως τώρα η Ινδία μάλλον χρησιμοποιεί στρατηγική μεταφοράς βαρών, αφήνοντας τις Ηνωμένες Πολιτείες να ελέγξουν κατά προτεραιότητα την άνοδο της Κίνας και ως ένα βαθμό συμπράττουν με την Κίνα για την αμφισβήτηση της κυριαρχίας της Δύσης στους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς. Αναμφίβολα, σε καμία περίπτωση η Ινδία δεν αδιαφορεί για την εξισορρόπηση της Κίνας, αρκεί κάποιος να εξετάσει τη συνεχή διεύρυνση των ινδικών στρατιωτικών δυνατοτήτων σε συμβατικό και πυρηνικό επίπεδο. Παρ' όλα αυτά στο εγγύς μέλλον δεν διαφαίνεται ινδική βούληση για άμεση αντιπαράθεση με τα Πεκίνο, όπως πιθανώς να επιθυμούν στη Δύση, αλλά η συνέχιση της επωφελούς χρήσης του δυτικογενούς διεθνούς συστήματος και το περαιτέρω «ροκά-νισμα» της αμερικανικής ηγεμονίας.

Η στιγμή που θα διαρραγούν οι ινδοκινεζικές σχέσεις και θα καταστούν ευθύγραμμο ανταγωνιστικές έως και εχθρικές δεν είναι βέβαιο ότι θα επέλθει πριν η Δύση, ως το θεσμικό και συμμαχικό εποικοδόμημα της αμερικανικής ηγεμονίας, απωλέσει τον κυρίαρχο ρόλο της στη διεθνή πολιτική.

*Διδάσκων Διεθνείς Σχέσεις στο Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου και εντεταλμένος Λέκτορας στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων.

³Ναρέντρα Μόντι στην «Κ», Συνέντευξη στον Αλέξη Παπαχελά. Η Καθημερινή. <https://www.kathimerini.gr/politics/562584133/narendra-monti-stin-k-na-ftiaxoyme-alyssides-me-tis-ellinikes-epicheiriseis/>

⁴Mearsheimer, J. John, Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων. Αθήνα: Ποιότητα, 2007